

Тіщенко О. В.,
КНЛУ, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ КОМПОЗИЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ОЗВУЧЕНОГО ТЕКСТУ АНГЛІЙСЬКОГО СПОРТИВНОГО ТЕЛЕРЕПОРТАЖУ

У статті розглянуто композиційну структуру тексту англійсько-го спортивного телерепортажу, визначено номенклатуру компонентів структури тексту спортивного телерепортажу на прикладі спортивних телерепортажів футбольних матчів між командами Дербі Каунті та Квінз Парк Рейнджерс (футбол) та Барберіанз та Ол Блекс (регбі).

Ключові слова: телерепортаж, спортивний телерепортаж, композиційна структура, англійський телерепортаж.

The article considers a sport TV report contexture, defines the components of a TV sport report text structure. Examples are taken from the football and rugby matches BBC1 TV reports ("Derby County" vs. "Queens Park Rangers"; "Barbarians" vs. "All Blacks").

Key words: a TV report, a sport VT report, a TV report contexture, an English TV report.

Серед багатьох напрямків лінгвістичних досліджень тексту особлива роль відводиться виявленню його композиційно-структурних особливостей. Це цілком зрозуміло, оскільки наявність чіткої організації компонентів тексту полегшує його сприйняття, інтерпретацію та зберігання у пам'яті реципієнта. Підготовка інформаційних матеріалів на спортивну тематику до транслявання в ефір та, особливо, подання матеріалу у прямий ефір безпосередньо з місця події відбувається за використанням певного алгоритму. При цьому творчість автора у процесі складання тексту для передачі інформації про спортивну подію проявляється лише у відповідному структуруванні матеріалу, що, в свою чергу, підпорядковується встановленим вимогам до структури текстів інформаційного типу [3, с. 35].

Як відомо, традиційними формами подачі спортивної інформації для масової аудиторії є спортивне оголошення, спортивна хроніка, спортивний репортаж, спортивна замітка [3, с. 31]. Структурною особливістю репортажу, яка дозволяє йому максимально близько до реальної дійсності відображати перебіг події, що динамічно розгортається, є поєднання елементів різного характеру: інтерв'ю, звіту, кореспонденції. А це, водночас, викликає певні труднощі сюжетно-композиційної побудови репортажу, серед яких можна назвати вибір відрізка події, розстановку її учасників, розміщення фактичного матеріалу, який допомагає компоувати

і описувати найяскравіші епізоди, розстановку акцентів на характерних деталях, що додають яскравості до авторського бачення перебігу події [5, с. 298].

Тому **метою** статті є встановлення та опис найбільш характерних компонентів англійського спортивного телерепортажу, їх взаємодії та впливу на здатність репортажу привертати увагу масової глядацької аудиторії, формувати її думку та ставлення до події, що транслюється. Прикладом досліджуваних репортажів слугують записи трансляцій БіБіСі1 змагань з футболу та регбі, що належать до командних видів спорту.

Для вирішення зазначених питань доцільно, насамперед, визначити номенклатуру компонентів, що утворюють композицію репортажу.

Проведений аналіз спеціальних досліджень показує, що проблема визначення композиційної структури телерепортажу взагалі, та спортивного телерепортажу зокрема, а також її компонентів порушується у багатьох працях [3; 4; 6; 9]. У цьому зв'язку варто зазначити, що переважна більшість дослідників, вивчаючи складові компоненти репортажу, стверджують, що журналістський репортаж складається з трьох частин. Частина, що починає репортажну оповідь найчастіше зустрічається як заставка [5, с. 300] або зачин [4, с. 121]. Фрагмент, що містить основу інформацію про спортивну подію, описується у термінах основна частина [5, с. 300] або центральна частина [1]. Кінець репортажу оформлюється у заключній частині [5, с. 300].

Таким чином, викладене вище можна узагальнити у вигляді фрагмента класифікації (Рис. 1), що демонструє основні елементи композиційної структури тексту англійського спортивного телерепортажу.

Зважаючи на те, що телевізійний репортаж є спадкоємцем репортажу газетного, доцільним буде звернутися до досліджень особливостей цього жанру для друкованих ЗМІ. Аналіз проблеми показує, що британському спортивному репортажу у пресі властиві такі основні композиційні елементи, як заголовок, підзаголовок та вступний абзац, конкретизуючі абзаци та кінцівка [8, с. 12]. Існує також думка, що в усній формі спортивного репортажу відносно чітко можна виокремити лише початок та кінець [1].

Оскільки репортажний опис підпорядковується часовим рамкам події, факти, що знаходять відображення у репортажі, розташовуються у заданій послідовності, відповідно до схеми репортажного опису. Підкреслимо, що кожен з характерних компонентів репортажу має своє змістове наповнення, лексичне втілення та виконує певну функцію.

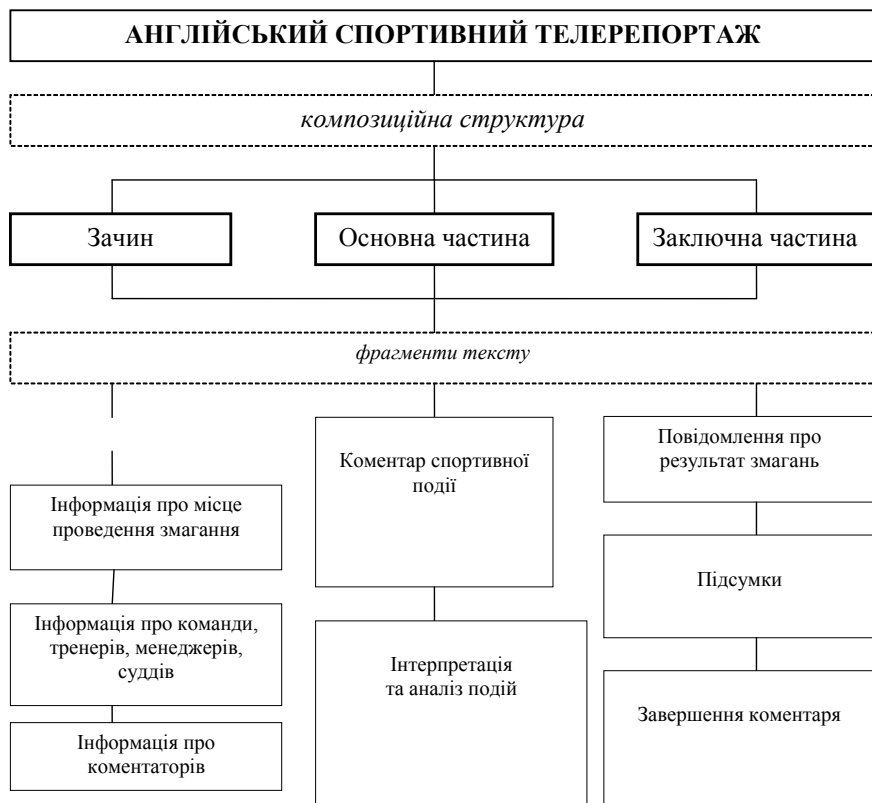

Рис.1. Фрагмент класифікації композиційно-структурних ознак озвученого тексту англійського спортивного телерепортажу

Так, на початку подається заставка, або зачин, найчастіше – це яскравий, вдало підібраний епізод події, метою якого є привернути увагу аудиторії, підготувати її до сприйняття інформації повідомлення [5, с. 300]. Досліджуючи стилістичні ресурси сучасного спортивного репортажу у російськомовній пресі, Л. Г. Кайда [4, с. 121] зазначає, що зачин вводить асоціативну тему, розвиває ідею, подану у заголовку, виражає авторське “я” і є своєрідним ключем репортажу, а тому саме він відіграє важливу роль у композиційній єдності спортивного репортажу. Крім того, на початку тексту, як правило, розміщуються компоненти композиції з такими мікротемами, як назва змагання та місце його проведення, погода, траєкторія, стадіон, учасники. Можливі також випадки, коли вказані елементи подаються у основній частині [1].

Розглядаючи та аналізуючи існуючі підходи до композиційної структури англійського спортивного телерепортажу, зазначимо, що ця ознака залежить від способу трансляції репортажу. Прямий репортаж транслюється з місця події і відображає безпосередній її перебіг, маючи при цьому незначну кількість відступів від процесу перебігу події, коли глядач має змогу почути діалог коментаторів, думку залучених до обговорення перебігу спортивної події експертів, при цьому слідкуючи за розгортанням події на полі. І навпаки, якщо можливість показати подію в реальному часі її здійснення відсутня, репортаж фіксують у формі відеозапису і випускають в ефір у певний час. Такий репортаж має складнішу композиційну побудову, оскільки окрім запису прямої трансляції спортивної події, що являє собою основну частину програми, глядачеві пропонують низку супровідної інформації про учасників змагань, інтерв'ю з тренерами, власниками клубів, аналітиками тощо.

Звернемо увагу на те, що прямий репортаж починається майже одночасно з виходом команд на поле. У цьому випадку зачин прямого репортажу включає інформацію про склад команд, заміни у складі гравців та причини цих заміні, імена тренерів, власників спортивних клубів, відомості про стадіон, на якому відбувається гра, заповнення трибун вболівальниками. Наприклад, розглянемо композиційну структуру прямого репортажу, проаналізувавши футбольний матч між командами “Дербі Каунті” (“Derby County”) та “Квінз Парк Рейнджерс” (“Queens Park Rangers”), що відбувся 24.10.2009 року на стадіоні Прайд Парк (Pride Park). Інформація зачину у цьому репортажі вміщувала місцезнаходження стадіону та його розмір, імена коментаторів, коротке повідомлення про команди та коментар про події, що відбуваються на полі перед початком матчу:

... Club's official ram leading the way and forming a guard of honor tonight military personnel from the 2nd Battalion the Mercian Regiment (Worcester and Foresters) recently returned from duty in Afghanistan. Alongside the members of the Royal British Legion as well.... Derby County very much hoping that it all adds for the spectacle and atmosphere. Very shortly we are going to hear the National Anthem – very unusual to hear that before a Football league match. ... Beautifully sang by Thomas Spencer-Wortley who is a club tenor and a life-long Derby County's fan. ... Two teams shake hands and in the center of the pitch we'll now have the laying of the wreath by a naval officer of the Royal British Legion. Derby County beginning their commemoration and fund-raising support for this year's Poppy Appeal. And now the salute to all four poles of the ground. The Poppy Appeal is very prominent here today both on the T-shirts given away to all of the spectators and all the shirts of the home team as well. All to the team news now and Derby County made four changes There's just one change for Queens Park Rangers ... Derby County's manager, Nigel Clough, is much as anything state clarity very-very

long injury list at the moment hampering his site's progress ... (Interview with Nigel Clough) ... Our referee today is Mark Haywood from West Yorkshire. He's been on the football league for three years now? This is the second time he's taking charge of the match at Pride Park. ... And Jim Magilton, the manager of the Queens Park Rangers ... [10].

З іншого боку, фіксований репортаж, що подається у формі відеозапису, має досить розгалужену структуру. Це підтверджує аналіз матчу між командами “Барберіанз” (“Barbarians”) та “Ол Блекс” (“All Blacks”), який відбувся 05.12.2009 року на стадіоні Твікенхем (Twickenham) у передмісті Лондона. Зачин починається анімаційною заставкою, створеною за допомогою комп'ютерної графіки, яка є своєрідним символом цього виду спорту. Наступним кроком є відеоролик – фрагмент зустрічі цих двох команд у 1973 році. Центральною фігурою відео сюжету є журналіст Джон Інвердейл, який коментує прибуття команд до місця проведення змагань, підготовку команд до виходу на поле – події, що передують початку змагань. Глядачі мають можливість бачити його в кадрі, що значно підсилює “ефект присутності”:

How many times have you seen that try over the last thirty-six years and yet never lose this magic? But in a strange way it's also a milestone hanging round this fixture. How can these two sites ever replicate that match? Well, maybe today. The prospect of seeing so many of the best players around at the moment and sure that we'll have the biggest crowd of the sporting day here at Twickenham this afternoon. That was the most beautiful winter day, at lunchtime it's cloudy over since then, but providing it doesn't rain it should be a game of the continuous glorious heritage of this fixture. ... You can see the teams are lining up – we are going to hear the anthems today after which you'll have our commentators Eddie Butler and Brian Moore. Hayley Westenra with the national anthem and Jack Phill will sing the lied God Save the Queen because we are at Twickenham... [11].

За ходом матчу слідкують коментатори Едді Батлер та Брайен Мор:

Good afternoon and welcome to Twickenham. Jo Rokocoko of New Zealand in the Barbarians' shirt will now line up to face the haka. Should be interesting for him... The referee today is Christophe Berdos of France. And no doubt he will do his best to let things go ... [11].

Таким чином, до однієї з типових ознак зачину спортивного теле-репортажу з командних видів спорту можна віднести інформацію про склад команд. Сучасні можливості телебачення дозволяють подавати цю інформацію за допомогою табло, що з'являється у кадрі і дозволяє глядачеві побачити розміщення гравців на полі. Показ виходу команд на поле, привітання команд, традиційно відрізняється залежно від виду спорту. Обов'язковим елементом зачину є звучання гімну, який створює відчуття піднесеності. Після чого починається власне трансляція гри.

Наступним структурним елементом спортивного телерепортажу є його основна частина, яка розпочинається сигналом про початок гри. Як показує аналіз репортажів, типовими авторськими відступами основної частини є інтерв'ю з учасниками, фактичний матеріал про учасників події так і про підготовку та проведення спортивних змагань. Відзначимо, що при побудові цієї частини найважливішим є вдалий підбір деталей, за допомогою яких створюється так званий “ефект присутності” і забезпечується колоритність опису [5, с. 300]. Основну частину спортивного репортажу про змагання у командних видах спорту можна умовно поділити на дві частини, які розділяються перервою між таймами гри. Перерва у перебігу спортивної події – це час напруженої роботи коментатора, оскільки, залежно від виду репортажу, репортер має змогу доповнити репортаж інформацією і про гру, що транслюється, і про попередній досвід команд.

Так, основна частина прямого репортажу гри між командами “Дербі Кауті” та “Квінз Парк Рейнджерс” супроводжується інтерв'ю з спортивним аналітиком Гарі Кросбі під час першого тайму та діалогом коментаторів перед початком другого тайму.

Водночас, репортаж гри між командами “Барберіанз” та “Ол Блекс” відрізняється значно складнішою побудовою: відео фрагменти перебування команди у роздягальні, інтерв'ю зі спортивними аналітиками про хід першого тайму, що проводиться за участі кількох осіб, використання повторного кадру з детальним аналізом фрагментів гри, використання можливостей комп'ютерної графіки для моделювання стратегії фрагментів гри, інтерв'ю з гравцями команд про їх власні враження від гри. У перерві між таймами глядачі знову бачать у кадрі журналістів, які беруть інтерв'ю у спортивних аналітиків, висловлюючи при цьому власні враження від гри:

It's interesting to hear Eddie and Brian talking about the atmosphere here. It's a little bit quiet which is surprising because there must be thousands of fans, at least on the Barbarians side ...[11].

Фінальним структурним компонентом є заключна частина репортажу, у якій підводиться підсумок вражень від побаченого. У цій частині автор подає оцінку події, висловлює власні думки щодо місця цієї події та її значення для спортивних здобутків учасників, емоційного настрою вболівальників, організаторів та ЗМІ, які забезпечили можливість перегляду події у різних куточках світу [5, с. 300]. Зазначимо, що важливою складовою частиною при цьому є повідомлення результату гри. Як показує аналіз, заключна частина репортажу, що передається у прямій трансляції, значно коротша від заключної частини репортажу, що подається у запису, оскільки вона містить невідготовлений матеріал та супроводжується транслюванням подій з місця змагання. Наприклад, трансляція гри

між командами “Барберіанз” та “Ол Блекс” закінчується діалогом коментаторів під час прощання гравців на полі із суперниками та на трибунах із представниками клубів, інтерв’ю з тренерами та спортивними аналітиками і, звичайно ж, повідомлення результату гри:

The referee’s whistle goes and we have the famous victory – for the Barbarians over New Zealand. Way back in 1973 ... the Barbarians in one of those famous games of all times and defeat has been repeated here in 2009 ... team of Barbarians, strangers they came to Twickenham, brothers in arms they leave the field. They have beaten the previously unbeaten “All Blacks”. It is a famous day again for the “Barbarians”, they have won by 25 points to 18 [11].

Проаналізовані вище компоненти – зачин, основна частина та заключна частина – утворюють композиційну рамку спортивного репортажу, яка дозволяє відображати подію, що відбувається, відповідно до реального перебігу [1]. Однак, як свідчить аналіз джерел, описана вище структурно-композиційна схема спортивного телерепортажу може бути видозмінена [5, с. 301].

Не викликає сумнівів той факт, що сприйняття тексту залежить від того, наскільки ефективною є його структурна організація. Саме завдяки чіткості, прозорості та доступності структурної організації читач, слухач чи глядач розуміє і сприймає повідомлення згідно із задумом автора. Аналіз репортажів підтверджує, що вживання коментатором тих чи інших мовленнєвих актів залежить від кількох чинників ситуативного, психологічного чи фахового характеру. Однак найважливішим, на думку Ф. С. Бацевича [2, с. 194], слід вважати чинник композиційної структури репортажу.

Відомо, що будь-яка структура передбачає наявність зв’язку між частинами цілого. Вважаючи текст одиницею структурної природи, деякі дослідники (В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер, Л. Г. Кайда) визначають, що “структурованість – це ознака тексту, яка виражає наявність певних зв’язків між елементами та одиницями тексту” [7, с. 9]. Водночас, Л. Г. Кайда вказує, що цілеспрямоване використання різних елементів тексту та їхня ефективна взаємодія допомагають підвищити дієвість репортажу та наблизити його до аналітичних жанрів журналістики [4, с. 123]. А В. О. Сизоненко [8, с. 13–14] підкреслює, що порядок висвітлення етапів матчу залежить від функціонального призначення репортажу та завдань, які ставить перед собою відправник (здивувати, переконати, зацікавити).

У контексті проблеми, що розглядається, варто звернутися до окремих аспектів тексту. Власне, публіцистичний текст, який при цьому створюється, має виразний впливовий характер і здатний впливати на широку аудиторію. Про це свідчать, як зазначає О. М. Александрова [1], і лексика, і просодичні засоби оцінного характеру.

Окрім цього, важливі закономірності структурно-змістової організації тексту можна виявити та інтерпретувати з позицій комунікативного підходу до тексту, який розглядає текст як комплексну мовленнєву дію, за допомогою якої відправник тексту встановлює певний комунікативний зв'язок з реципієнтом [6, с. 12–14]. Разом з тим, саме комунікативний підхід до розуміння природи тексту дозволяє вважати текст частиною суспільної інформаційної системи та відносно самостійною інформаційною підсистемою, що є засобом впливу на маси [7, с. 10]. Розглядається текст як цілісну структуру, зазначимо, що створення тексту відбувається з урахуванням особливостей історичного, культурного та соціального фонів. При цьому спостерігається певне взаємопроникнення таких параметрів тексту, як характер інформативності, специфіка комунікативності, особливості функціонування системи кодів, взаємозв'язок процесів кодування, декодування та інтерпретації. Адресат створює сюжетну побудову таким чином, щоб текст забезпечив можливість здійснення ідеологічного впливу [9, с. 18–19]. З іншого боку, сприймання тексту є керована автором дія, яка включає сенсорні процеси, що залежать від стану організму й сенсорної системи, перцепцію та рецепцію. Дослідники телерепортажів (В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер) відзначають, що у контексті масової комунікації зазначені процеси мають важливе значення, оскільки вони залежать і від організації комунікативного процесу, і від стану аудиторії, що сприймає повідомлення [7, с. 50–51].

Розглядаючи типологічні особливості жанру “спортивний репортаж” на матеріалі британської преси, В. А. Сизоненко зазначає, що саме прагматика тексту, яка є комплексом мовних та позамовних факторів, таких як інтенція відправника, фактор адресата, функціональні норми жанру, динаміка спорту і специфіка каналу комунікації, визначає особливість структури і композиції тексту. Серед особливостей газетної комунікації він називає стислість, взаємодію функцій інформування, впливу та оцінки, а також постійну боротьбу за експресивну виразність мовних засобів та стандарт висловлень, властивих газетним матеріалам [8, с. 2]. Працюючи над створенням певної образності тексту для телебачення, слід пам'ятати, що під час роботи над монтажем плівки для ефіру та під час здійснення літературно-стилістичної правки сценарію робота відбувається у два етапи: перший – це робота над мовою образів, а другий – робота над мовою слів [9, с. 165].

Таким чином, телебачення, будучи особливим каналом комунікації, вимагає особливої структурної побудови для телевізійних передач, що, в свою чергу, зумовлює складну мовленнєву структуру. Сюжетне та композиційне рішення, спосіб викладу у телепередачі мають свої характерні особливості і залежать від низки екстралінгвістичних умов, що впливають на побудову передачі. Це підтверджує доцільність та актуальність

більш широкого подальшого дослідження інтонації текстів англійського спортивного телерепортажу з урахуванням особливостей його композиційної структури.

Література:

1. Александрова Елена Николаевна. Спортивный репортаж как жанр дискурса [Электронный ресурс] Режим доступа www.lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2007/19/aleksandrova_en.doc
2. Бацевич Ф. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи / Флорій Сергійович Бацевич. – Львів: ПАІС, 2005. – 264 с.
3. Брандес О. П. Спортивно-информационные речевые жанры в газете “Morning Star” и их грамматико-лексическая характеристика: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Оксана Петровна Брандес. – К.: КГПИИЯ, 1979. – 170 с.
4. Кайда Л. Г. Стилистические ресурсы современного спортивного репортажа // Спорт в зеркале журналистики: (О мастерстве спортивного журналиста) / Сост. Г. Я. Солганик. – М.: Мысль, 1989. – С. 110 – 126
5. Ким М. Н. Жанры современной журналистики / Ким М.Н. – СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2004. – 336 с.
6. Ляшенко Т. С. Структурно-композиційні, лінгвостилістичні та прагматичні особливості тексту мистецтвознавчої рецензії (на матеріалі німецьких газет): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Тетяна Степанівна Ляшенко. – Львів, 2004. – 201 с.
7. Різун В. В. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер. – К.: РВЦ “Київський університет”, 1998. – 336 с.
8. Сизоненко В. А. Типологические особенности речевого жанра “спортивный репортаж” (на материале британской прессы): автореф. на соиск. учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Виктор Александрович Сизоненко. – Киев, 1985. – 12 с.
9. Стрижалова А. А. Об особенностях организации текстов, относящихся к разным функциональным стилям / Адель Алексеевна Стрижалова, Любовь Ивановна Кручинина. – Иркутск: Изд-во Иркут. у-та, 1985. – 176 с.
10. Відеоматеріал спортивного репортажу. Запис з каналу BBC 1.
11. “Derby County” vs. “Queens Park Rangers” – 24.10.2009
12. Відеоматеріал спортивного репортажу. Запис з каналу BBC 1.
13. “Barbarians” vs. “All Blacks” – 05.12.2009